

ISPARTA

**REHBERLİK VE ARAŞTIRMA
MERKEZİ**

REHBERLİK HİZMETLERİ BÖLÜMÜ

İNTERNET BAĞIMLILIĞI VE SİBER ZORBALIK ARAŞTIRMASI

2020

ISPARTA REHBERLİK VE ARAŞTIRMA MERKEZİ

Rehberlik Hizmetleri Bölümü

Hazırlayan

Anıl KELEŞ

Rehberlik Hizmetleri Bölüm Başkanı

Veri Toplama-İşleme

Gürhan DANACI

Rehberlik Öğretmeni

Ülkü KARACA

Rehberlik Öğretmeni

Isparta, 2020

İÇİNDEKİLER

Giriş	1
Yöntem	1
Bulgular	4
İnternet Bağımlılığı ve Siber Zorbalığa İlişkin Genel Sonuçlar.....	4
Sınıf Seviyesi ile İnternet Bağımlılığı ve Siber Zorbalık Arasındaki İlişki.....	5
Cinsiyet ile İnternet Bağımlılığı ve Siber Zorbalık Arasındaki İlişki.....	6
Anne Baba Durumları ile İnternet Bağımlılığı ve Siber Zorbalık Arasındaki İlişki	7
Anne Baba Tutumları ile İnternet Bağımlılığı ve Siber Zorbalık Arasındaki İlişki	8
Ebeveynlerin İnternet Kullanımı ile İnternet Bağımlılığı ve Siber Zorbalık Arasındaki İlişki.....	9
Ebeveynlerin İnternet Kontrolü ile İnternet Bağımlılığı ve Siber Zorbalık Arasındaki İlişki.....	10
Günlük İnternette Kalma Süresi ile İnternet Bağımlılığı ve Siber Zorbalık Arasındaki İlişki	11
Sosyal Medya Hesabına Sahip Olma ile İnternet Bağımlılığı ve Siber Zorbalık Arasındaki İlişki.....	12
İnternet Kullanım Amacı ile İnternet Bağımlılığı ve Siber Zorbalık Arasındaki İlişki.....	13
Algılanan Okul Başarısı ile İnternet Bağımlılığı ve Siber Zorbalık Arasındaki İlişki.....	14
Kitap Okuma Sıklığı ile İnternet Bağımlılığı ve Siber Zorbalık Arasındaki İlişki	15
Okulda Düzenlenen Etkinlikler ile İnternet Bağımlılığı ve Siber Zorbalık Arasındaki İlişki.....	16
İnternet Bağımlılığı, Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet arasındaki İlişkilerin İncelenmesi.....	17
Sonuç ve Öneriler	18
Kaynaklar	21

BÖLÜM I

GİRİŞ

Bu araştırma 2019 yılında gerçekleştirilen ‘İnternet Bağımlılığı ve Siber Zorbalık Araştırması’nın tekrarı ve devamı niteliğinde planlanmış olup, 2020 İnternet Bağımlılığı ve Siber Zorbalık Araştırması olarak yapılandırılmıştır. Araştırmanın temelinde Ortaöğretim kademesine devam eden ve gelişim dönemi itibariyle risklere daha açık olan öğrencilerimiz hedef alınmıştır. TÜİK tarafından 2016’da yayınlanan, yaş grupları (16-74 yaş grubu) arasındaki teknoloji kullanımının karşılaştırıldığı araştırma sonucunda, internet kullanım oranının en yüksek olduğu yaş grubu 16-24 olarak tespit edilmiştir. Özellikle ergenlik ve ön yetişkinlik dönemine işaret eden bu aralık, gençlerin popüler kültür bağlamında her türlü yeniliği ve gelişmeyi takip etmesiyle açıklanabilir. Bunun yanında bu dönemdeki bireylerin akran ilişkilerinde yaşadığı çatışmalar, yer yer zorbalığı pekiştiren davranış örüntülerinin sergilenmesine neden olabilmektedir. Son yıllarda bu zorbalık davranışlarının sanal ortam üzerinden de sergilendiği ve siber zorbalık olarak tanımlanan sorunların fazlasıyla ortaya çıktığı görülmektedir. Bu yüzden araştırma geçen yıl olduğu gibi hem internet bağımlılığı olgusunu ele almakta hem de siber zorbalık-mağduriyet bağlamındaki değişimleri analiz etmeyi hedeflemektedir. Araştırmada ortaöğretim kademesi öğrencilerinin internet bağımlılık düzeyleri ve siber zorbalık durumlarının çeşitli değişkenlere bağlı olarak incelenmesi planlanmıştır. Ele alınan değişkenler; sınıf, cinsiyet, ailevi özellikler (anne baba tutumu, ebeveynlerin internet kullanımı, internet kullanımı konusunda genci kontrol etme durumları), öğrencinin internet kullanım özellikleri (süre, sosyal medya kullanımı, internete ulaşma amacı), okul başarısı, kitap okuma sıklığı ve sosyal etkinliklere katılım durumu gibi başlıklardan oluşmaktadır. Bu kapsamda araştırmanın amacı ortaöğretim kademesindeki öğrencilerin siber zorbalık durumları ve internet kullanım özellikleriyle ilgili bilgi toplayarak, internet bağımlılığı riskini ortaya koyabilmek, bağımlılığı artıran dinamiklerle ilgili çözüm önerileri oluşturabilmek ve tüm bunları 2019 yılı için yapılan araştırma sonuçlarıyla kıyaslayarak bir yıllık değişimi ortaya koyabilmektir.

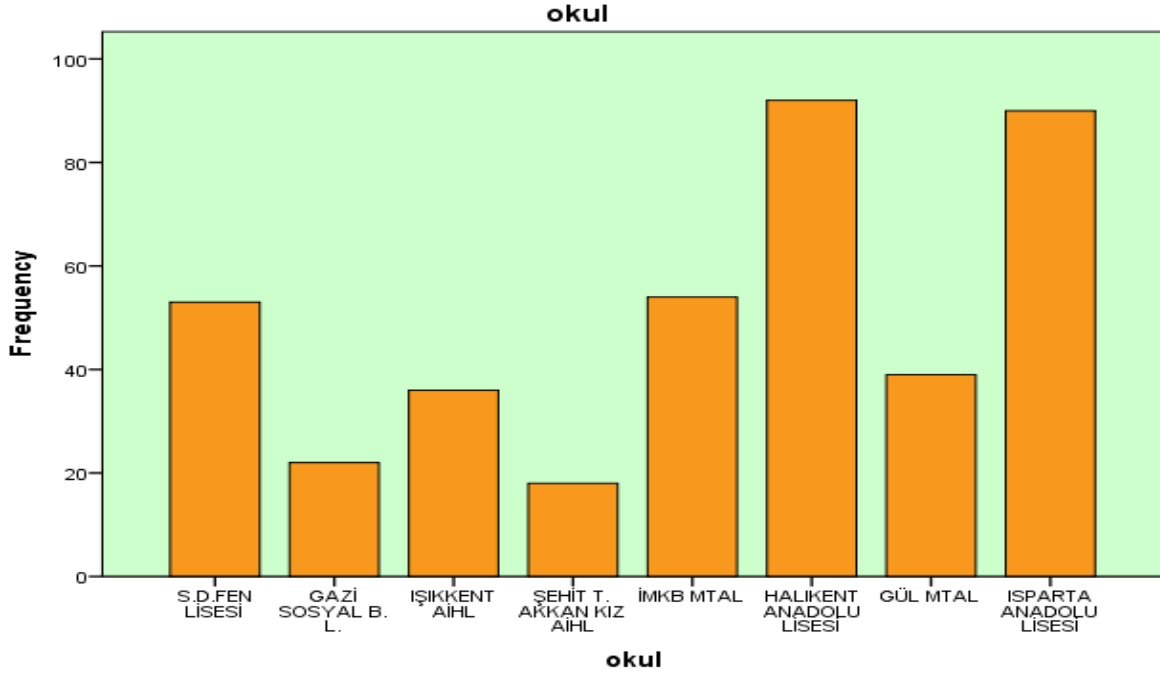
Yöntem

Araştırma Modeli ve Çalışma Grubu

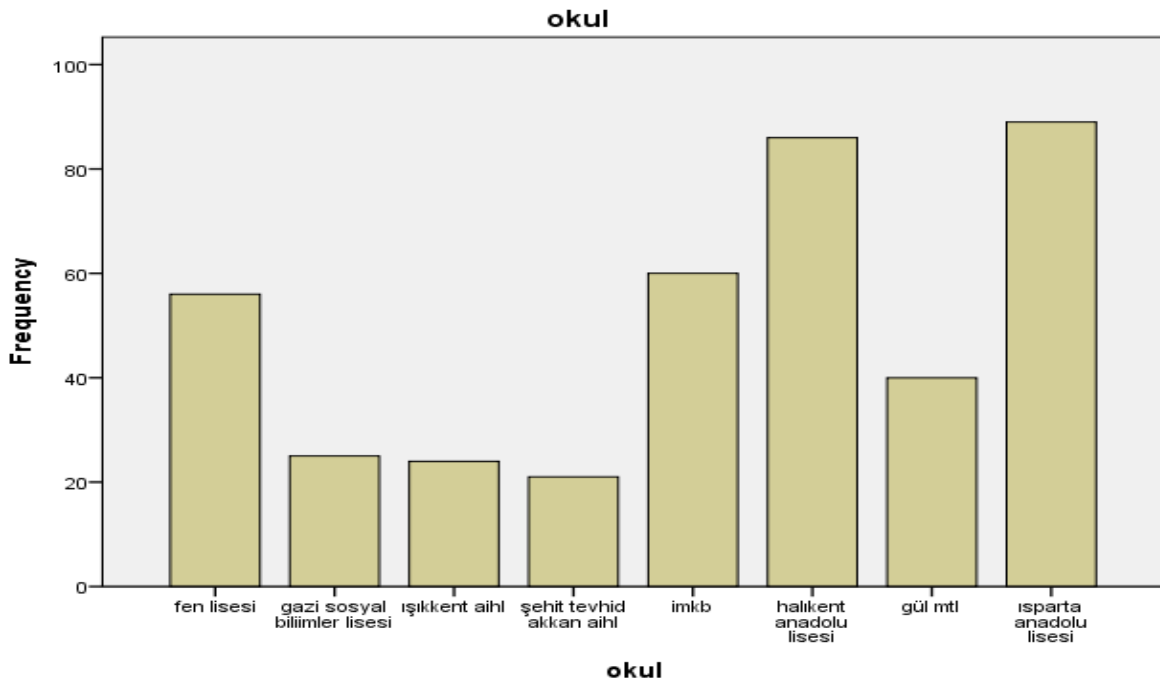
Betimsel nitelikli bu çalışmada ilişkisel tarama yöntemi kullanılmıştır. Çalışma grubunu, 2019-2020 Eğitim Öğretim yılında Isparta il merkezindeki 8 farklı okulda eğitimine devam eden 404 öğrenci oluşturmaktadır. Çalışma 2019 yılında gerçekleştirilen “internet bağımlılığı ve siber zorbalık” araştırmasının tekrarı olacak şekilde yapılandırılmıştır. Ancak geçen yıl yapılan araştırmanın

boylamsal nitelikte yapılacağı öngörülmediğinden, çalışma grubunun, geçen yıl meydana getirilen örnekleme olabildiğince benzeşik özelliklerde oluşturulmasına dikkat edilmiştir. Ayrıca çalışma grubunun belirlenmesinde kolay ulaşılabilirlik ve okul türü açısından çeşitlilik ilkeleri göz önünde bulundurulmuştur. Araştırma grubunu oluşturan katılımcılara ait bilgiler ile 2019 yılı çalışma grubunun okul dağılımları Şekil 1a, Şekil 1b ve Tablo 1a’da verilmiştir.

Şekil 1a. Katılımcıların Okul Dağılımları (2020 Çalışma Grubu)

Şekil 1b. 2019 Araştırması Çalışma Grubu Okul Dağılımları

Tablo 1a.***Katılımcıların Okul Dağılımları (2019 ve 2020 Araştırmaları Karşılaştırmalı)***

Okullar	2019 Araştırması		2020 Araştırması	
	N	%	N	%
Süleyman Demirel Fen Lisesi	56	14,0	53	13,1
Gazi Sosyal Bilimler Lisesi	25	6,2	22	5,4
Işıkkent Anadolu İmam Hatip Lisesi	24	6,0	36	8,9
Şehit Tevhid Akkan Anadolu İmam Hatip Lisesi	21	5,2	18	4,5
İMKB Mesleki Teknik Anadolu Lisesi	60	15,0	54	13,4
Halıkent Anadolu Lisesi	86	21,4	92	22,8
Gül Mesleki Teknik Anadolu Lisesi	40	10,0	39	9,7
İsparta Anadolu Lisesi	89	22,2	90	22,3
Toplam	401	100,0	404	100,0

Veri Toplama Araçları ve Veri Analizi

Verilerin toplanmasında, Young İnternet Bağımlılığı Testi - Kısa Formu (Kutlu, Savcı, Demir ve Aysan, 2016), Siber Zorbalık ve İnternet Saldırganlığı Tarama Anketi (Özdemir ve Akar, 2011) ve kurum tarafından geliştirilen Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır. Uygulama Rehberlik ve Araştırma Merkezi'nde çalışan rehberlik öğretmenleri tarafından üç günde tamamlanmıştır. Verilerin analizinde SPSS 22.0 paket programı kullanılmış olup, okulların genel internet bağımlılığı, siber zorbalık ve mağduriyet sonuçları ortalama ve standart sapma değerleri ifade edilmiştir. İstatistiksel işlemlerden önce puanların normalliği kontrol edilmiş, normal bir dağılım sergilediği tespit edildikten sonra parametrik teknikler olan t testi, Tek Yönlü Varyans Analizi ve Pearson Momentler Çarpım Korelasyonu kullanılmıştır.

BÖLÜM II

BULGULAR

Verilerin analizi sonucunda ulaşılan bulgular sırayla paylaşılmıştır. Öncelikle internet bağımlılığı ve siber zorbalığa ait ortalama puanlar, ardından internet bağımlılığı ve siber zorbalığın kişisel bilgi formu doğrultusunda verilen 12 farklı değişkene göre farklılık gösterip göstermediği, son olarak ise internet bağımlılığı ile siber zorbalık arasındaki ilişki durumuna dair sonuçlar sunulmuştur.

1. Çalışma Grubunun İnternet Bağımlılığı, Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyete İlişkin Genel Sonuçları

Çalışma grubunu oluşturan öğrencilerin elde ettiği bağımlılık, siber zorbalığa maruz kalma ve siber zorbalık sergilemeye ilişkin sonuçları Tablo 1b’de verilmiştir.

Tablo 1b.

Katılımcıların İnternet Bağımlılığı, Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Puanları

	N	Ortalama	Standart Sapma	Riskli Aralık	2019 Sonuçları
İnternet Bağımlılığı	404	28,09	8,42	12-60/36 ÜSTÜ	27,12
Siber Mağduriyet	404	11,56	4,70	9-45/27 ÜSTÜ	10,53
Siber Zorbalık	404	11,57	5,73	9-45/27 ÜSTÜ	9,89

Tablo 1b’de görüldüğü üzere araştırma grubunun internet bağımlılığı ortalaması 28,09 olarak tespit edilmiş olup, riskli aralığın altında bir sonuca ulaşıldığı görülmektedir. Ancak elde edilen ortalama riskli aralığın başlangıç eşiğinde sayılabilir. Burada gözden kaçırılmaması gereken husus 2019 araştırması sonucunda internet bağımlılığı ortalamasının 27,12 olarak gerçekleşmesidir. İnternet bağımlılığı oranı geçen yıla göre artmıştır. Siber zorbalık ve mağduriyet açısından bakıldığında ise elde edilen sonuçların riskli aralığının oldukça altında yer aldığı söylenebilir. Ancak siber zorbalık-mağduriyet oranlarında da 2019 sonuçlarına göre artış yaşandığı görülmektedir.

2. Katılımcıların Sınıf Seviyesi ile İnternet Bağımlılığı, Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Arasındaki İlişki Durumu Sonuçları

Çalışma grubunu oluşturan öğrencilerin internet bağımlılığı, siber zorbalık ve siber mağduriyet durumları sınıf seviyelerine göre farklılık göstermekte midir? sorusuna ilişkin sonuçlar Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2.

Sınıf Seviyesi ile İnternet Bağımlılığı, Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet İlişkisi

	Sınıf Düzeyi	N	Ortalama	Standart Sapma	p	FARK	2019 Sonuçları
İnternet Bağımlılığı	9 sınıf	102	27,00	7,60	,001*	11>9	9>11
	10 sınıf	78	26,21	7,15		11>10	10>11
	11 sınıf	120	30,63	8,17		11>12	10>12
	12 sınıf	104	27,65	9,67			
	Toplam	404	28,09	8,42			
Siber Mağduriyet	9 sınıf	102	11,46	4,63	,634		-
	10 sınıf	78	11,98	5,26			
	11 sınıf	120	11,74	4,21			
	12 sınıf	104	11,13	4,88			
	Toplam	404	11,56	4,70			
Siber Zorbalık	9 sınıf	102	11,00	4,17	,290		-
	10 sınıf	78	11,24	5,82			
	11 sınıf	120	12,39	5,98			
	12 sınıf	104	11,43	6,59			
	Toplam	404	11,57	5,73			

Tablo 2’de görüldüğü üzere internet bağımlılığı sınıf seviyesine göre değişiklik göstermektedir. 11. sınıflar hem 9. sınıflardan hem 10. sınıflardan hem de 12. sınıflardan daha fazla internet bağımlılığı durumuyla karşı karşıyadır. Bu durumun asıl dikkat çekici noktası geçen yılki sonuçlarda internet bağımlılığı riski en yüksek olan 10. sınıfların bugün 11. sınıf olmasıdır. Bu da geçen yılki 10. sınıfların, bu yılki 11. Sınıfların bağımlılık riskinin artarak sürdüğünü göstermektedir. Siber zorbalık ve siber mağduriyet açısından durum değerlendirildiğinde, geçen yıl olduğu gibi bu yılda sınıf bazında bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir.

3. Katılımcıların Cinsiyetleri ile İnternet Bağımlılığı, Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Arasındaki İlişki Durumu Sonuçları

Çalışma grubunu oluşturan öğrencilerin internet bağımlılığı, siber zorbalık ve siber mağduriyet durumları cinsiyetlerine göre farklılık göstermekte midir? sorusuna ilişkin sonuçlar Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3

Cinsiyet ile İnternet Bağımlılığı, Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet İlişkisi

	Cinsiyet	N	Ortalama	Standart Sapma	t	p	2019 Sonucu
İnternet Bağımlılığı	Kız	209	27,60	8,52	-1,227	,221	-
	Erkek	195	28,63	8,29			
Siber Mağduriyet	Kız	209	10,82	3,36	-3,311	,001*	-
	Erkek	195	12,35	5,70			
Siber Zorbalık	Kız	209	10,53	3,84	-3,851	,000*	,013*
	Erkek	195	12,69	7,06			

Tablo 3'te görüldüğü üzere internet bağımlılığı cinsiyete göre değişiklik göstermezken; siber zorbalık davranışları sergileme ve siber mağduriyet yaşama erkek öğrenciler lehine farklılık göstermektedir. Diğer bir deyişle erkek öğrenciler, kız öğrencilere kıyasla siber zorbalık davranışlarında da siber mağduriyet yaşamada da daha belirgin durumdadır. 2019 araştırması ile karşılaştırıldığında ise siber zorbalık yapmanın yine erkek öğrenciler lehine sonuçlar verdiği söylenebilir. Bu yıl farklı olarak siber mağduriyet yaşamının da anlamlı fark oluşturduğu görülmektedir.

4. Katılımcıların Anne Baba Durumları ile İnternet Bağımlılığı, Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Arasındaki İlişki Durumu Sonuçları

Çalışma grubunu oluşturan öğrencilerin internet bağımlılığı, siber zorbalık ve siber mağduriyet durumları ebeveynlerinin bulunurluğuna göre farklılık göstermekte midir? sorusuna ilişkin sonuçlar Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4

Anne Baba Durumu ile İnternet Bağımlılığı, Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet İlişkisi

	Anne Baba Durumu	N	Ortalama	Standart Sapma	t	p	2019 Sonucu
İnternet Bağımlılığı	Anne Baba Birlikte	365	27,99	8,21	-,783	,434	-
	Anne Baba Ayrı	39	29,10	10,21			
Siber Mağduriyet	Anne Baba Birlikte	365	11,25	4,24	-4,132	,000*	-
	Anne Baba Ayrı	39	14,46	7,25			
Siber Zorbalık	Anne Baba Birlikte	365	11,23	5,16	-3,657	,000*	-
	Anne Baba Ayrı	39	14,71	9,04			

Tablo 4'te görüldüğü üzere internet bağımlılığı ebeveynlerin bulunurluğuna göre farklılık göstermezken; siber zorbalık ve mağduriyet durumları ebeveynlerin bulunurluğuna göre anlamlı farklılık göstermektedir. Anne babası ayrı olan öğrencilerin siber zorbalık sergileme ve buna bağlı olarak siber mağduriyet yaşama riski daha fazladır. Ayrıca internet bağımlılığı özelinde incelendiğinde anlamlı bir fark oluşturmasa da anne babası ayrı olan öğrencilerin, aile bütünlüğü bozulmamış öğrencilere kıyasla daha fazla risk altında olduğunu söylemek mümkündür. Bu durum öğrencilerin ailevi bütünlüğünün teknoloji kullanımındaki risklere karşı önlem almada önemli olduğunu göstermektedir. Diğer yandan geçen yılki sonuçlarla karşılaştırıldığında siber zorbalık ve mağduriyet durumlarda belirginleşme olduğu, internet bağımlılığı durumunda bir değişiklik yaşanmadığı gözlenmektedir.

5. Katılımcıların Anne Baba Tutumları ile İnternet Bağımlılığı, Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Arasındaki İlişki Durumu Sonuçları

Çalışma grubunu oluşturan öğrencilerin internet bağımlılığı, siber zorbalık ve siber mağduriyet durumları ebeveynlerin sergiledikleri tutumlara göre farklılık göstermekte midir? sorusuna ilişkin sonuçlar Tablo 5’te verilmiştir.

Tablo 5

Anne Baba Yaklaşımı ile İnternet Bağımlılığı, Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet İlişkisi

	Anne Baba Tutumu	N	Ortalama	Standart Sapma	p	FARK	2019 Sonucu
İnternet Bağımlılığı	Aşırı koruyucu	84	29,79	8,67	,009*	Koruyucu>Dem	-
	Baskıcı	45	30,08	8,44			
	Tutarsız	44	29,15	11,30			
	Demokratik	231	26,89	7,48			
	Toplam	404	28,09	8,42			
Siber Mağduriyet	Aşırı koruyucu	84	11,63	5,08	,000*	Baskıcı>Dem Tutarsız>Dem	Baskıcı>Dem Tutarsız>Dem
	Baskıcı	45	13,31	5,16			
	Tutarsız	44	13,45	6,68			
	Demokratik	231	10,83	3,75			
	Toplam	404	11,56	4,70			
Siber Zorbalık	Aşırı koruyucu	84	12,70	7,00	,000*	Koruyucu>Dem Tutarsız>Dem	Baskıcı>Dem Tutarsız>Dem
	Baskıcı	45	12,48	6,83			
	Tutarsız	44	14,04	8,96			
	Demokratik	231	10,51	3,60			
	Toplam	404	11,57	5,73			

Tablo 5’te görüldüğü üzere internet bağımlılığı, siber zorbalık ve siber mağduriyet durumları ebeveynlerin çocuklarına karşı sergiledikleri tutumlara göre farklılık göstermektedir. Diğer bir deyişle anne ve babaların çocuklarını yetiştirirken kullandığı tutum ve yaklaşımlar, çocukların internet kullanım özelliklerinde ve internet ortamında sergiledikleri davranışlar üzerinde belirleyicidir. Öğrencilerin internet bağımlılığı riski aşırı koruyucu aile yapılarında demokratik ortamdaki ailelerden daha yüksektir. Aynı şekilde siber zorbalık sergileme ve siber zorbalığa maruz kalma durumu baskıcı, aşırı koruyucu ve tutarsız aile yapılarında, demokratik ortamı barındıran aile yapılarına göre daha fazladır. Bu durum çocukları yetiştirirken sergilenen olumsuz yaklaşım kalıplarının, gençlerin davranışlarında kendisine yer bulabileceği gerçeğini göz önüne getirmektedir. Kabul edici olmayan

her türlü aile tutumu gençlerin kontrolsüz internet kullanımını ya da çevresine karşı zorbaca tavırlar sergilemesini tetikleyebilmektedir. Geçen yılki araştırmayla karşılaştırıldığında, sonuçlar arasında tutarlılık bulunduğu, olumsuz aile yaklaşımlarının öğrencilerin internet kullanım özellikleri üstünde olumsuz sonuçlar yaratabileceğini görülmektedir.

6. Katılımcıların İnternet Bağımlılığı, Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Durumu ile Ebeveynlerinin İnternet Kullanımı Arasındaki İlişkiye Dair Sonuçlar

Çalışma grubunu oluşturan öğrencilerin internet bağımlılığı, siber zorbalık ve siber mağduriyet durumları ebeveynlerinin internet kullanım düzeylerine göre farklılık göstermekte midir? sorusuna ilişkin sonuçlar Tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 6

Anne Babanın İnternet Kullanımı ile Çocukların İnternet Bağımlılığı, Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Düzeyi Arasındaki İlişki

	Anne-baba internet kullanım durumu	N	Ortalama	Standart Sapma	p	FARK	2019 Sonucu
İnternet Bağımlılığı	Kullanmıyor	23	26,30	8,81	,064		-
	Az	89	26,71	8,29			
	Orta	259	28,38	8,10			
	Çok	33	30,84	10,23			
	Toplam	404	28,09	8,42			
Siber Mağduriyet	Kullanmıyor	23	11,30	5,12	,000*	Çok>Az Çok>Orta	-
	Az	89	10,34	2,75			
	Orta	259	11,64	4,65			
	Çok	33	14,36	7,23			
	Toplam	404	11,56	4,70			
Siber Zorbalık	Kullanmıyor	23	11,17	4,40	,000*	Çok>Kull. Çok>Az Çok>Orta	-
	Az	89	10,79	4,64			
	Orta	259	11,28	5,13			
	Çok	33	16,24	10,17			
	Toplam	404	11,57	5,73			

Tablo 6'da görüldüğü üzere siber zorbalık sergileme ve siber zorbalığa maruz kalma durumları ebeveynlerin internet kullanım düzeylerine göre farklılık gösterirken; internet bağımlılığı göstermemektedir. Siber zorbalık sergileme ve siber mağduriyet yaşama durumunda, çok fazla

düzye internet kullanan ebeveynlerin çocuklarının diğer seviyede kullanan ebeveyn çocuklarına kıyasla daha fazla risk altında olduğu söylenebilir. Diğer yandan anlamlı fark oluşmasa da internet bağımlılığı ortalamalarına bakıldığında ebeveynleri internet kullmayanlardan, çok kullananlara doğru artarak ilerleyen bir değişimin olduğu gözlenmektedir. Diğer bir deyişle kullanmıyor, az kullanıyor, orta düzeyde kullanıyor ve çok kullanıyor derecelendirmesinin öğrencilerin internet bağımlılığı için de söylenebileceği görülmektedir. Bu noktada ebeveynlerin sağlıklı ve makul sürelerle internet kullanımı konusunda gençlere model olması beklenmektedir.

7. Anne Babanın Teknoloji Kullanımı Konusunda Çocukları Kontrol Etmesi ile İnternet Bağımlılığı, Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Arasındaki İlişkiye Dair Sonuçlar

Çalışma grubunu oluşturan öğrencilerin internet bağımlılığı, siber zorbalık ve siber mağduriyet durumları ebeveynlerinin internet kullanımı konusunda kendilerini kontrol etmesine göre farklılık göstermekte midir? sorusuna ilişkin sonuçlar Tablo 7’de verilmiştir.

Tablo 7

Anne Babanın Teknoloji Kullanımı Konusunda Çocukları Kontrol Etmesi ile İnternet Bağımlılığı, Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet İlişkisi

	Anne babanın teknoloji kullanımı konusunda çocukları kontrol durumu	N	Ortalama	Standart Sapma	t	p	2019 Sonucu
İnternet Bağımlılığı	Evet	264	27,33	7,67	-2,514	,012*	-
	Hayır	140	29,53	9,53			
Siber Mağduriyet	Evet	264	11,30	4,03	-1,500	,134	-
	Hayır	140	12,04	5,74			
Siber Zorbalık	Evet	264	11,24	5,08	-1,582	,114	-
	Hayır	140	12,19	6,76			

Tablo 7’ye bakıldığında internet bağımlılığının, ebeveynlerin internet kullanımını kontrol etmesine göre farklılık gösterdiği; siber zorbalık sergileme ve siber zorbalığa maruz kalma durumlarına göre ise anlamlı farklılık göstermediği gözlenmektedir. İnternet kullanımı açısından kontrol edilmeyen öğrencilerin, kontrol edilen öğrenciye kıyasla daha fazla internet bağımlılığı riskini taşıdığı görülmektedir. 2019 sonuçları ile kıyaslandığında internet bağımlılığının risk boyutunun belirginleştiği gözlenmektedir. Ancak asıl dikkat çekici husus; 2019 yılında internet kullanımını kontrol edilmeyen öğrenci oranı %32 iken 2020 araştırmasında bu oran %35’e çıkmıştır. Diğer bir deyişle yıl içinde

internet kullanımı kontrol edilmeyen öğrenci oranı yükselmiştir. Bu konuda ebeveynlerin sağlıklı bir iletişim örüntüsüyle kontrol edici tutumlar sergilemeleri yerinde bir adım olacaktır.

8. Katılımcıların Günlük İnternette Kalma Süresi ile İnternet Bağımlılığı, Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Arasındaki İlişkiye Dair Sonuçlar

Çalışma grubunu oluşturan öğrencilerin internet bağımlılığı, siber zorbalık ve siber mağduriyet durumları internette kalınan süreye göre farklılık göstermekte midir? sorusuna ilişkin sonuçlar Tablo 8’de verilmiştir.

Tablo 8

Günlük İnternette Kalma Süresi ile İnternet Bağımlılığı, Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet İlişkisi

	Günlük internet kullanım süresi	N	Ortalama	Standart Sapma	p	FARK	2019 Sonucu
İnternet Bağımlılığı	30 dakika-1 saat	41	21,85	6,58	,000*	4>30 Dk-1 Sa.	4>2-4
	1-2 saat	136	26,57	7,03		4>1-2	4>1-2
	2-4 saat	140	28,04	7,38		4>2-4	4>30 Dk.
	4 saat ve üstü	87	33,51	9,70		2-4>30 Dk.-1 Sa.	2-4>1-2
	Toplam	404	28,09	8,42		1-2>30 Dk.-1 Sa.	2-4>30 Dk.
Siber Mağduriyet	30 dakika-1 saat	41	9,92	3,14	,000*	4>30 Dk-1 Sa.	-
	1-2 saat	136	10,97	4,13		4>1-2	
	2-4 saat	140	11,37	4,00		4>2-4	
	4 saat ve üstü	87	13,54	6,35			
	Toplam	404	11,56	4,70			
Siber Zorbalık	30 dakika-1 saat	41	10,00	3,48	,000*	4>30 Dk-1 Sa.	-
	1-2 saat	136	10,97	5,32		4>1-2	
	2-4 saat	140	11,10	4,64		4>2-4	
	4 saat ve üstü	87	14,02	7,79			
	Toplam	404	11,57	5,73			

Tablo 8’de görüldüğü üzere internet bağımlılığı, siber zorbalık ve siber mağduriyet durumları internette kalınan süreye göre anlamlı farklılık göstermekte, süre arttıkça bağımlılık riski de artmaktadır. Burada dikkat çekici husus ortalamalar incelenince ortaya çıkmaktadır. Ortalamalara göre sürenin kademeli olarak artışıyla bağımlılık derecesinin de arttığı görülmektedir. Bu sonuç, internette kalınan sürenin kontrolsüzlüğünün ciddi risk unsuru barındırdığını ve gerekli önlem alınmazsa bağımlılığın şiddetleneceğini göstermektedir. 2019 sonuçlarıyla karşılaştırıldığında ise 2019 ve 2020

sonuçları arasında mükemmel düzeyde tutarlılık söz konusudur. Bu da sürenin her zaman internet bağımlılığı üzerinde belirleyici olduğunu ortaya koymaktadır.

9. Katılımcıların Sosyal Medya Hesabına Sahip Olma Durumu ile İnternet Bağımlılığı, Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Arasındaki İlişkiye Dair Sonuçlar

Çalışma grubunu oluşturan öğrencilerin internet bağımlılığı, siber zorbalık ve siber mağduriyet durumları sosyal medya hesabına sahip olmaya göre farklılık göstermekte midir? sorusuna ilişkin sonuçlar Tablo 9’da verilmiştir.

Tablo 9

Sosyal Medya Hesabına Sahip Olma ile İnternet Bağımlılığı, Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet İlişkisi

	Sosyal medya hesabına sahip olma	N	Ortalama	Standart Sapma	t	p	2019 Sonucu
İnternet Bağımlılığı	Evet	352	28,61	8,32	3,233	,001*	,000*
	Hayır	52	24,61	8,28			
Siber Mağduriyet	Evet	352	11,53	4,44	-,246	,806	-
	Hayır	52	11,71	6,19			
Siber Zorbalık	Evet	352	11,63	5,73	,514	,607	-
	Hayır	52	11,19	5,74			

Tablo 9’da görüldüğü üzere internet bağımlılığı, sosyal medya hesabına sahip olma durumuna göre anlamlı farklılık göstermektedir. Sosyal medya hesabı olduğunu ifade eden gençlerin, hesabı olmayanlara göre ciddi bir farkla internet bağımlılığı tehlikesi taşıdığı söylenebilir. Bunun yanında gözden kaçırılmaması gereken diğer bir husus sosyal medya hesabına sahip olmayla ilgili dağılımlarda bulunmaktadır. Araştırmaya dâhil edilen 404 öğrencinin %87’si sosyal medya hesabı olduğunu söylerken sadece %13’lük bir dilim sosyal medya kullanmadıklarını belirtmiştir. Bu dağılım 2019 sonuçları ile paralellik taşımakta olup; internet ve teknoloji kullanımı gerçeğinin yalın bir şekilde değerlendirilmesi ve sahip olmayı sınırlandırmadan çok, nasıl kullanılması gerektiğinin öğretilmesi önem arz etmektedir. Çünkü toplumun çok büyük bir yüzdesi artık interneti her yönüyle kullandığından, medya ve teknoloji okuryazarlığı konusunda herkesin eğitilmesine ihtiyaç vardır.

10. Katılımcıların İnternet Kullanım Amacı ile İnternet Bağımlılığı, Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Arasındaki İlişkiye Dair Sonuçlar

Çalışma grubundaki öğrencilerin internet bağımlılığı, siber zorbalık ve mağduriyet durumları interneti kullanım amacına göre farklılık göstermekte midir? sorusuna ilişkin sonuçlar Tablo 10'da verilmiştir.

Tablo 10

İnternet Kullanım Amacı ile İnternet Bağımlılığı, Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet İlişkisi

	İnternet Kullanım Amacı	N	Ortalama	Standart Sapma	p	FARK	2019 Sonucu
İnternet Bağımlılığı	Sosyal medya	231	29,24	7,97	,000*	S.Med.>Eğitim	S.M-Oyun >Eğitim
	Sohbet	77	27,50	9,93		Sohbet>Eğitim	S.M>Eğitim
	Oyun	55	28,25	7,09		Oyun>Eğitim	Sohbet>Eğitim
	Eğitim-okul	41	22,53	7,30			Oyun>Eğitim
	Toplam	404	28,09	8,42			
Siber Mağduriyet	Sosyal medya	231	11,22	3,88	,408		-
	Sohbet	77	11,98	5,87			
	Oyun	55	12,18	5,29			
	Eğitim-okul	41	11,82	5,57			
	Toplam	404	11,56	4,70			
Siber Zorbalık	Sosyal medya	231	11,11	4,77	,281		-
	Sohbet	77	12,29	7,19			
	Oyun	55	11,83	4,96			
	Eğitim-okul	41	12,46	8,07			
	Toplam	404	11,57	5,73			

Tablo 10'da görüldüğü üzere internet bağımlılığı, gençlerin interneti kullanım amaçlarına göre anlamlı farklılık göstermektedir. İnternete sohbet, oyun, sosyal medya gibi amaçlarla ulaşan gençlerin, eğitim ve okul içerikleriyle ilgili kullanımları amaçlayanlara kıyasla internet bağımlılık düzeyleri ciddi şekilde daha fazladır. Ortalamalara bakıldığında bağımlılıkla ilgili seviyenin sosyal medya, oyun, sohbet ve eğitim-okul olarak sıralandıkları görülmektedir. Bu sonuçların 2019 araştırma sonuçları ile örtüştüğü; internete giriş amacının kişinin kendisini kontrol etmesinde etkili olduğu ortaya koyulmuştur.

11. Katılımcıların Algıladıkları Okul Başarısı ile İnternet Bağımlılığı, Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Arasındaki İlişkiye Dair Sonuçlar

Çalışma grubunu oluşturan öğrencilerin internet bağımlılığı, siber zorbalık ve siber mağduriyet durumları okul başarılarına göre farklılık göstermekte midir? sorusuna ilişkin sonuçlar Tablo 11’de verilmiştir.

Tablo 11

Algılanan Okul Başarısı ile İnternet Bağımlılığı, Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet İlişkisi

	Algılanan okul başarısı	N	Ortalama	Standart Sapma	t	p	2019 Sonucu
İnternet Bağımlılığı	İyi	323	26,79	7,81	-6,525	,000*	,010*
	Kötü	81	33,29	8,78			
Siber Mağduriyet	İyi	323	11,09	4,32	-4,053	,000*	-
	Kötü	81	13,41	5,61			
Siber Zorbalık	İyi	323	11,02	5,11	-3,938	,000*	-
	Kötü	81	13,77	7,35			

Tablo 11’de görüldüğü üzere öğrencilerin internet bağımlılığı seviyeleri, siber zorbalık sergileme ve siber mağduriyet yaşama durumları, algıladıkları okul başarısına göre farklılık göstermektedir. Bu fark ders başarısını ‘kötü’ olarak tanımlayanlar lehinedir. Yani, eğitsel başarısı düşük olan öğrencilerin hem internet bağımlılığı hem siber zorbalık hem de siber mağduriyet durumları, ders başarısı daha iyi olan öğrencilere göre daha riskli durumdadır. Bu durumun zamanı etkili kullanma faktörüyle ilgili olduğu düşünülmektedir. Derslerine daha fazla vakit harcayan, internet kullanımı konusunda planlı hareket edebilen ve zamanı etkili kullanabilen öğrenciler internet kullanımı açısından daha az risk teşkil etmektedirler. Diğer yandan 2019 sonuçlarına bakıldığında ders başarısını kötü olarak algılayanların internet bağımlılığı ortalaması 28,27 iken; 2020 araştırmasında derslerini kötü olarak algılayanların bağımlılık ortalaması 33, 29 olarak gerçekleşmiştir. Bu da okul başarısının kötüye gittikçe bağımlılık ortalamasının yıl içinde arttığını göstermektedir.

12. Katılımcıların Kitap Okuma Sıklığı ile İnternet Bağımlılığı, Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Arasındaki İlişkiye Dair Sonuçlar

Çalışma grubunu oluşturan öğrencilerin internet bağımlılığı, siber zorbalık ve siber mağduriyet durumları kitap okuma düzenlerine göre farklılık göstermekte midir? sorusuna ilişkin sonuçlar Tablo 12’de verilmiştir.

Tablo 12

Kitap Okuma Sıklığı ile İnternet Bağımlılığı, Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet İlişkisi

	Kitap okuma sıklığı	N	Ortalama	Standart Sapma	p	FARK	2019 Sonucu
İnternet Bağımlılığı	Haftada bir kitap	95	27,20	9,38	,015*	Hiç Okumam > Haftada Bir Hiç Okumam > Ayda Bir	Hiç Okumam > Haftada Bir
	Ayda bir kitap	150	27,12	7,09			
	Yılda birkaç kitap	86	28,31	8,79			
	Yılda bir kitap	30	30,46	8,89			
	Hiç okumam	43	31,41	8,52			
	Toplam	404	28,09	8,42			
Siber Mağduriyet	Haftada bir kitap	95	11,81	5,36	,138		-
	Ayda bir kitap	150	10,86	3,59			
	Yılda birkaç kitap	86	12,03	5,03			
	Yılda bir kitap	30	11,33	3,95			
	Hiç okumam	43	12,67	6,01			
	Toplam	404	11,56	4,70			
Siber Zorbalık	Haftada bir kitap	95	11,33	6,03	,143		-
	Ayda bir kitap	150	10,84	4,31			
	Yılda birkaç kitap	86	12,31	6,47			
	Yılda bir kitap	30	11,73	6,26			
	Hiç okumam	43	13,04	7,10			
	Toplam	404	11,57	5,73			

Tablo 12’de görüldüğü üzere internet bağımlılığı seviyesi kitap okuma alışkanlığına bağlı olarak anlamlı farklılık göstermektedir. Bu fark daha fazla kitap okuyan (haftada bir kitap okurum-ayda bir kitap okurum) öğrenciler lehinedir. Hiç kitap okumam diyen öğrencilerin internet bağımlılığı düzeyleri, haftada bir kitap ya da ayda bir kitap okuduğunu ifade eden öğrencilere göre daha yüksektir. Bu durum kitap okumanın internet bağımlılığı ile mücadelede etkili bir yol olduğunu göstermektedir. Ayrıca hem siber zorbalıkta hem de siber mağduriyette en riskli grubun “hiç kitap okumam” diyen

öğrencilerden meydana geldiği gözden kaçırılmamalıdır. Bu nedenle kitap okuma etkinliklerine özellikle ağırlık verilmesi faydalı olacaktır.

13. Okulda Düzenlenen Etkinlikler ile İnternet Bağımlılığı, Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Arasındaki İlişkiye Dair Sonuçlar

Çalışma grubunu oluşturan öğrencilerin internet bağımlılığı, siber zorbalık ve siber mağduriyet durumları okulda düzenlenen etkinliklere göre farklılık göstermekte midir? sorusuna ilişkin sonuçlar Tablo 13'te verilmiştir.

Tablo 13

Okulda Düzenlenen Etkinlikler ile İnternet Bağımlılığı, Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet İlişkisi

	Okulunuzda düzenlenen etkinlik durumu	N	Ortalama	Standart Sapma	t	p	2019 Sonucu
İnternet Bağımlılığı	Var	120	27,80	8,28	-,464	,643	,444
	Yok	284	28,22	8,48			
Siber Mağduriyet	Var	120	10,65	3,10	,2,528	,012*	-
	Yok	284	11,94	5,18			
Siber Zorbalık	Var	120	10,57	3,15	,2,289	,023*	-
	Yok	284	11,99	6,48			

Tablo 13'te görüldüğü üzere siber zorbalık sergileme ve siber zorbalığa maruz kalma durumları okulda düzenlenen etkinliklerin varlığına göre anlamlı farklılık gösterirken; internet bağımlılığı okulda düzenlenen etkinliklere göre anlamlı farklılık göstermemektedir. Siber zorbalık ve siber mağduriyet açısından incelendiğinde okulunda etkinlikler düzenlenen öğrencilerin hem zorbalık sergileme hem de mağdur olma yönünden daha az risk taşıdıkları görülmektedir. Aynı durum anlamlı fark olmasa da internet bağımlılığı için de söylenebilir. Okulunda etkinlik düzenlenmeyen öğrencilerin internet bağımlılığı yönünden daha dezavantajlı olduğu ortalamalara bakıldığında anlaşılmaktadır. Bu durum sosyal ve sportif etkinliklerin internet bağımlılığı ile etkin mücadelede yol gösterici olabileceğini ortaya koymaktadır.

14. İnternet Bağımlılığı, Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Arasındaki İlişkilerin İncelenmesine Dair Sonuçlar

İnternet bağımlılığı, siber zorbalık ve siber zorbalığa maruz kalma arasındaki ilişki durum Tablo 14’te verilmiştir.

Tablo 14

İnternet Bağımlılığı, Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet arasındaki İlişkilerin İncelenmesi

	İnternet Bağımlılığı	Siber Mağduriyet	Siber Zorbalık
İnternet Bağımlılığı	1 404	,343** ,000 404	,354** ,000 404
Siber Mağduriyet	,343** ,000 404	1 404	,710** ,000 404
Siber Zorbalık	,354** ,000 404	,710** ,000 404	1 404

Tablo 14 incelendiğinde görülen ilişki durumu şu şekildedir;

- Siber zorbalık ile siber zorbalığa maruz kalma durumları arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler ($r=,710$; $p=,000$) bulunmaktadır. Diğer bir deyişle siber zorbalık arttıkça mağdur olma durumu da artmaktadır.
- İnternet bağımlılığı ile hem siber zorbalık ($r=,354$; $p=,000$) hem de mağdur olma ($r=,343$; $p=,000$) arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler bulunmaktadır. İnternet bağımlılığı arttıkça siber zorbalık yapma ya da mağdur olma durumu da artmaktadır.
- 2019 yılında yapılan araştırmada tespit edilen ilişki sonuçlarıyla örtüşen neticeler elde edilmiş olup, 2020 araştırmasında bağımlılık ve siber zorbalık arasındaki ilişkilerin daha güçlü bulunması dikkati çekmektedir.

BÖLÜM III

SONUÇ VE ÖNERİLER

“İnternet bağımlılığı ve siber zorbalık araştırması” 2018-2019 Eğitim Öğretim yılında ilk kez yapılmış olup; 2019-2020 Eğitim Öğretim yılı içinde benzer özelliklere sahip çalışma grubuyla yeniden hayata geçirilmiştir. Yeniden organize edilen araştırmanın amacı, hem mevcut durumu gözleyebilmek hem de geçen yılki sonuçlarla birebir karşılaştırma yapabilmektir. Genel itibariyle 2020 araştırması sonuçları değişkenlerin anlamlılık düzeyi açısından geçen yıla kıyasla daha belirgin sonuçlar vermiştir. Diğer yandan 2020 internet bağımlılığı düzeyi ortalamasının geçen yılki araştırmaya göre (2020=28,09; 2019= 27,12) artmış olduğu ancak bu yükselişin çok büyük oranlarda gerçekleşmediğini gözlenmektedir. Tüm değişikliklerle birlikte elde edilen bulgular doğrultusunda aşağıda verilen sonuç ve önerilere ulaşılmıştır.

- ✓ Yapılan araştırmada çalışma grubuna dâhil edilen sekiz farklı okulun internet bağımlılığı ve siber zorbalık puanlarında birbirine yakın sonuçlar aldığı görülmektedir. Bu durum internet bağımlılığı ya da siber zorbalığın bir okul türü ya da bölgesi için risk teşkil etmesinden ziyade tüm okullarımızın, özellikle de internet bağımlılığı konusunda riskli aralık eşiğine yakın olduğu sonucunu ortaya çıkarmaktadır. Ayrıca veri toplamanın kendini raporlama türünde olması göz önünde bulundurulduğunda, daha geçerli araştırmalar yapabilmek için deneysel desende çalışmaların gerçekleştirilmesi gerekmektedir.
- ✓ Okullardan alınan bilgiler bağımlılıkla mücadelenin çözümünde, eğitim verme ve bilgilendirme faaliyetlerinden daha çok; uygulama yapılan grup temelli içeriklere ve yapılandırılmış grup eğitimlerine ihtiyaç duyulduğunu göstermektedir. Bu konuda TBM (Türkiye Bağımlılıkla Mücadele) ile ilgili çalışmaların dikkatle takibi gerekli görülmektedir. Ayrıca zorbalığın her türlü ile ilgili okul genelinin (öğrenci, idare, öğretmenler, yardımcı personel) dâhil edildiği kapsayıcı çalışmalar ve önleyici projeler yürütülmesi gerekmektedir.
- ✓ Cinsiyetle ilgili ortaya çıkan ‘erkekler kızlara kıyasla siber zorbalığa daha çok başvuruyor’ sonucu; erkeklere, toplumsal cinsiyet eşitliği, hoşgörü, empati ve saygı gibi alanlarda eğitim verilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır.

- ✓ Parçalanmış ailelere mensup öğrencilerin siber zorbalık sergileme ve mağduriyet yaşamada daha dezavantajlı olması durumu, aileler ile yapılacak toplantı ve eğitimlerde gündeme getirilmeli; boşanmanın çocuk üzerinde yaratacağı riskli durumlar ele alınmalıdır. Diğer yandan anne baba tutumlarının hem internet bağımlılığı hem de siber zorbalık üzerindeki etkisinden hareketle ailelere; anne baba tutumları, ebeveynlik becerileri, gelişim dönemi özellikleri ve ergenle iletişim kurma konularını kapsayan aile eğitimi formatında daha uzun süreli seminerler verilmelidir.
- ✓ “Anne babaların internet kullanımı konusundaki tavırları doğrudan çocuklarını etkilemektedir” sonucu, ailelerin teknoloji kullanımı konusunda model olması gerekliliğini ortaya koymaktadır. Bu konunun diğer bir boyutu da araştırmaya katılan öğrencilerin üçte birinin internet kullanımı konusunda ailelerinin kendilerini kontrol etmediğini ifade etmesiyle ilgilidir. Bu durum kontrolsüzlükten doğabilecek sorunları gösterici niteliktedir. Ailelerin teknoloji kullanımıyla ilgili rolünü vurgulayan bu maddeler; çocuklarını teknoloji konusunda etkin takibinin ve olumlu yönde teşvikinin önemli olduğunu göstermektedir.
- ✓ İnternet bağımlılığının en güçlü dinamiklerinden olduğu görülen “internette kalma süresi” konusunda öğrencilerde farkındalık geliştirmek gereklidir. Bu konuda öğrencilerin internet kullanım zamanlarında değişkenlik (günün farklı saatlerinde) yaratılması ve süre sınırı koyulması gereklidir. Ayrıca süreli kullanımı doğrudan baskılamaktan daha çok, yerine koyma (başka cazip etkinlikler bulma) faaliyetlerine ağırlık vermenin önemli olduğu düşünülmektedir. Öğrencileri salt yasaklayarak ya da engelleyerek kontrol etmeye çalışmak yerine, öğrencinin boş zamanlarını etkin kullanmasına, hobiler edinmesine ve zamanını kaliteli kullanabilmesine yönelik fırsatlar oluşturulmalıdır.
- ✓ Öğrencilerin internet ortamındaki risklere karşı (istismara kadar gidebilen tehlikeler, suç unsuru taşıyan durumlar gibi) bilgilendirilmesi ve yardım alabileceği kişi ve kurumların öğretilmesi gerekmektedir. Önleyici nitelikli bu çalışmaların TBM Eğitimleri bünyesinde ele alınması faydalı olabilir.
- ✓ Öğrencilere teknoloji okuryazarlığı, web site tasarımı ve yazılım gibi konularda eğitim verilmesi, teknoloji kullanımı ve öğretimi konusunda yeni hedefler arasına alınması gereken adımlardır.
- ✓ Öğrencilerle öğretmenlerin interaktif olarak içerik paylaşabileceği, ödev takibi ve dönüt verme gibi adımları içeren elektronik sistemlerin yaygınlaştırılması yararlı olacaktır.
- ✓ Okul başarısı düşük olan öğrencilerin internet bağımlılığı konusunda daha riskli durumda olduğu sonucu, eğitsel konularda yapılacak çalışmaların da bağımlılıkla mücadelede etkili olduğunu göstermektedir. Buna ek olarak “düzenli kitap okuyan öğrenci hiç okumayan öğrenciye göre bağımlılık riskini daha az taşıyor” bulgusu, kitap okumanın bağımlılıkla mücadeledeki etkisini ortaya koymaktadır.

- ✓ Sosyal ve sportif faaliyetler düzenlenen okulların internet bağımlılığı ortalaması daha düşüktür (Etkinlik düzenleniyor = 27,80; Etkinlik düzenlenmiyor = 28,22). Bu durum bağımlılığın azaltılmasında etkinlik temelli yaklaşımın önemli olduğunu göstermektedir.
- ✓ Hem geçen yıl geliştirilen hem de bu yıl güncellenen önerilerin odak noktası iş-uğraş temelli yaklaşımların bağımlılıkla mücadelede yol gösterici nitelikte olmasıyla ilgilidir. Ayrıca akademik başarı ve bağımlılık bağlamındaki ters orantının (başarı artarken, bağımlılık düşüyor) geliştirilecek çözüm yollarında temel alınması önemli görülmektedir. Bu nedenle hem bağımlılık hem de başarı gibi iki önemli olguyu doğrusal bir yol haritasında birleştiren ve önleyici adımların sistematik bir şekilde tasarlanıp uygulanmasını içeren proje faaliyeti gerçekleştirilmesi planlanmıştır. *Başarının Artırılması Bağımlılığın Azaltılması Projesi* (BABAP) olarak isimlendirilen bu proje faaliyeti ile il genelinde yapılabilecek tüm önleyici çalışmalar (başarıyı artırma çalışmaları, bağımlılığı azaltma çalışmaları ve iki alanın ortak adımlarını gösteren tanıtım ve farkındalık çalışmaları) tek çatı altında yapılandırılmış ve kurumlar arası işbirliği bağlamında hayata geçirilmesi öngörülmüştür.

KAYNAKLAR

- Kutlu, M., Savcı, M., Demir, Y. ve Aysan F. (2016). Young İnternet Bağımlılığı Testi Kısa Formunun Türkçe uyarlaması: Üniversite öğrencileri ve ergenlerde geçerlilik ve güvenilirlik çalışması, *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 17, 69-76.
- Özdemir, M., ve Akar, F. (2011). Lise öğrencilerinin siber-zorbalığa ilişkin görüşlerinin bazı değişkenler bakımından incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi, Educational Administration: Theory and Practice*, 17 (4), 605-626.
- TÜİK. (2016). Hanehalkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması, 03 Aralık 2018 tarihinde <http://www.tuik.gov.tr/VeriBilgi.do?id=> adresinden erişildi.